

Analiza KBN

Nr 5 (57) / 2020

2 kwietnia 2020 r.

© 2020 Uniwersytet Jagielloński & Dariusz Kozerański

Polskie kontyngenty wojskowe w międzynarodowych operacjach NATO – zadania, konsekwencje i wyzwania

Dariusz Kozerański

Wstęp

Działania podejmowane w celu przeciwdziałania, przerwania, dalszej eskalacji oraz zmniejszaniu skutków konfliktów zbrojnych o różnej skali i intensywności podejmowane były z różnym skutkiem od stuleci. Włączanie się w proces utrzymania bezpieczeństwa międzynarodowego Organizacji Narodów Zjednoczonych (od drugiej połowy XX wieku), wiązało się z prowadzeniem operacji pokojowych¹, które miały ograniczać lub zapobiegać eskalacji lokalnych i regionalnych konfliktów zbrojnych oraz wspierać poszkodowaną w nich ludność cywilną poprzez zapewnienie jej szeroko rozumianej pomocy humanitarnej. Zakończenie tzw. zimnej wojny spowodowało zaangażowanie innych organizacji międzynarodowych (w tym Sojuszu Północnoatlantyckiego) w szeroko rozumiane działania na rzecz wsparcia pokoju.

¹ Operacja pokojowa - to zespół działań podejmowanych przez podmioty stosunków międzynarodowych w celu zapobiegania, przerywania, łagodzenia, ograniczania lub wygaszania konfliktów zbrojnych o charakterze międzypaństwowym (międzynarodowym) lub wewnętrznym poprzez interwencję sił pokojowych posiadających mandat organizacji międzynarodowej na przywrócenie i utrzymanie pokoju w rejonie sytuacji kryzysowej. Zob. D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-1999. Konflikty-interwencje-bezpieczeństwo*, Toruń 2012, s. 42.

Polskie kontyngenty wojskowe w operacjach sojusznicznych

Polskie kontyngenty wojskowe (PKW) w latach 90. ubiegłego wieku zaczęły brać udział w operacjach pokojowych i stabilizacyjnych² na Bałkanach prowadzonych przez NATO pod auspicjami ONZ (IFOR, SFOR, KFOR)³, a następnie w Afganistanie i Iraku prowadzonych przez NATO (ISAF, NTMI) lub koalicje państw (*Enduring Freedom* – Afganistan; *Iraqi Freedom* – Irak)⁴.

W XXI wieku polscy żołnierze wykonywali poza zadaniami logistycznymi, obserwacyjnymi i operacyjnymi także zadania bojowe i szkoleniowo-doradcze. Te ostatnie – zadania bojowe i szkoleniowo-doradcze - związane były głównie z zaangażowaniem kontyngentów WP w operacje stabilizacyjne na terytorium Afganistanu i Iraku.

Kolejny ważny etap zaangażowania Polski w operacje międzynarodowe prowadzone przez Sojusz Północnoatlantycki obejmuje już bieżące stulecie, w którym polskie kontyngenty wojskowe wykonywały następujące rodzaje zadań:

- operacyjne – głównie w ramach operacji ISAF w Afganistanie (2007-20014) i KFOR w Kosowie;
- szkoleniowe w operacjach NTMI-I w Iraku (2005-2009) oraz NTMI-A w Afganistanie (2009-2014);
- kontroli przestrzeni powietrznej państw bałtyckich w ramach operacji „Baltic Air Policing” (od 2006 – udział rotacyjny);
- szkoleniowo-doradcze w ramach operacji „Resolute Support” w Afganistanie (od 2014).

Należy dodać, iż żołnierze polscy brali również udział w realizacji zadań przez Korpus Północ-Wschód (którego sztab stacjonuje na terytorium Polski w Szczecinie), tworząc dowództwo operacji ISAF w Afganistanie. Ponadto grupy oficerów polskich aktywnie wykonywały zadania szkoleniowe w ramach programu NATO pod nazwą DEEP⁵ między innymi w Iraku i Afganistanie.

W ostatnich latach Polska była zaangażowana w kilku operacjach Sojuszu Północnoatlantyckiego (m.in. „Resolute Support” w Afganistanie, KFOR w Kosowie, NTCB w Iraku, na Łotwie, w Rumunii oraz SNMCMG1 – Stały Zespół Sił Morskich Grupa 1, „Orlik 8” – z udziałem rotacyjnym). Warto dodać, iż PKW aktywnie uczestniczą w operacji wsparcia wschodniej flanki NATO, w tym: na Łotwie (z głównym elementem kontyngentu, jaki stanowi kompania czołgów PT-91 Twardy, która wchodzi w skład wielonarodowego batalionu NATO);

² Pojęcie operacje/działania stabilizacyjne jest rozumiane jako działania z użyciem komponentów sił zbrojnych, policyjnych, podejmowane przez organizacje międzynarodowe lub koalicje państw (nie zawsze z poparciem/mandatem społeczności międzynarodowej) w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju oraz obalenia władz nierespektujących zasad przestrzegania praw człowieka w rejonie operacji (konfliktu). Zob. *Działania stabilizacyjne – aspekty strategiczne. Konflikty, interwencje, bezpieczeństwo*, red. D.S. Kozerański, Warszawa 2011, s. 7.

³ IFOR - Implementation Forces; SFOR - Stabilization Forces; KFOR - Kosovo Forces.

⁴ Zob. więcej: D. S. Kozerański, *Irregular Warfare as a Primary Threat to Multinational Stabilization Forces in Afghanistan (2002-2011)*, [w:] *Regular and Irregular Warfare: Experiences of History and Contemporary Armed Conflicts*, Belgrade 2012, s. 167-178; idem, *Międzynarodowe działania stabilizacyjne w świetle doświadczeń X zmiany PKW Irak w 2008 roku*, Warszawa 2010.

⁵ DEEP - [ang.] Defence Education Enhancement Programme - program NATO, którego celem jest realizacja działań w ramach wzmocnienia edukacji obronnej państw współpracujących z Sojuszem Północnoatlantyckim, np. w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju”.

w operacji „Orlik 8” – z udziałem rotacyjnym sił powietrznych oraz w Rumunii (ok. 200 żołnierzy biorących udział w ćwiczeniach i szkoleniu)⁶. Ponadto w roku 2017 polscy żołnierze dowodzili Stałym Zespołem Obrony Przeciwminowej NATO Grupa 2⁷. Z kolei w 2017 r. na wniosek kierownictwa Sojuszu Polska podjęła się roli państwa wiodącego, odpowiedzialnego za koordynację misji szkoleniowej i budowanie zdolności w Iraku NTCB-I⁸. Jej głównym zadaniem jest szkolenie lokalnych specjalistów, którzy następnie mieliby naprawiać i utrzymywać poradziecki sprzęt wojskowy⁹, którego duże zapasy znajdują się nad Eufratem i Tygrysem. W tej operacji uczestniczą również inne państwa z regionu Europy Środkowo-Wschodniej, w tym Słowacja i Bułgaria.

Sam udział polskich kontyngentów wojskowych w wielonarodowych operacjach Sojuszu Północnoatlantyckiego wynika z oparcia polskiej polityki bezpieczeństwa przede wszystkim na zdolnościach sojuszniczych, czego potwierdzenie można znaleźć w ciągle obowiązującej *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego* (2014) oraz *Koncepcji obronnej RP* (2017). Różnice w zakresie i skali zaangażowania polskich kontyngentów wynikają również z priorytetów poszczególnych sił politycznych sprawujących rządy w obecnej dekadzie, jak i osobistych ambicji oraz wizji politycznych szefów resortów obrony. Istotne znaczenie ma również polityka samego NATO, które sukcesywnie dąży do zwiększania własnych zdolności reagowania na współczesne i mogące pojawić się sytuacje kryzysowe. Już od szczytu NATO w Newport (2014) można zaobserwować stopniowe zwiększanie zdolności Sojuszu, tam właśnie podjęto decyzje o utworzeniu tzw. szpicu NATO. Następnie podczas szczytów w Warszawie (2016) oraz w Brukseli (2018) kontynuowano ten proces, czego przykład może stanowić „Inicjatywa gotowości NATO 4 x 30”. Założono, iż w wyniku jej realizacji do 2020 r. państwa Sojuszu mają posiadać zdolność użycia w ciągu 30 dni: 30 dużych okrętów bojowych, 30 ciężkich lub średnich batalionów wojsk lądowych oraz 30 bojowych eskadr lotniczych – wraz z jednostkami wsparcia¹⁰.

Innymi rodzajami działań mających na celu wzmocnienie zbiorowego systemu bezpieczeństwa w wymiarze regionalnym ma być między innymi: zwiększenie obecności i rozwijanie współpracy państw Sojuszu na jego wschodniej i południowej flance; demonstracja determinacji i jedności NATO w kwestii nienaruszalności jego granic; podnoszenie poziomu interoperacyjności (procedury, szkolenie, zgrywanie, ćwiczenia, wspólna realizacja zadań, rozwój infrastruktury); odstraszenie potencjalnych przeciwników oraz rozwijanie współpracy polityczno-militarnej NATO-UE.

W odniesieniu do procesu wzmocnienia zdolności obronnych Sojuszu na jego wschodniej flance należy stwierdzić, iż to ekspansywna polityka Federacji Rosyjskiej (potwierdzona aneksją Krymu, wspieraniem ugrupowań destabilizujących wschodnią Ukrainę, czy militarne

⁶ Zmienia się także charakter operacji na Łotwie i w Rumunii, gdzie Polacy nie wykonują zadań stabilizacyjnych lub szkoleniowych, lecz są gotowi do podjęcia działań bojowych w razie kryzysu i wojny, a na co dzień uczestniczą w intensywnych szkoleniach.

⁷ SNMCMG2 - Standing NATO Mine Countermeasures Group 2.

⁸ NTCB-I - NATO Training and Capacity Building Iraq.

⁹ Głównie są to pojazdy pododdziałów zmechanizowanych i pancernych.

¹⁰ Realizacja ww. inicjatywy ma istotnie zwiększyć zdolności szybkiego reagowania NATO (w odniesieniu do wojsk lądowych ma zapewnić siły o wyższej gotowości w liczbie ok. 7-10 brygad (3-5 tys. żołnierzy każda z nich).

zaangażowanie w Syrii) stanowiła decydujący czynnik zmieniający wcześniejszą, dość pasywną politykę NATO względem Moskwy.

Należy jednocześnie podkreślić, iż ciągłym zmianom podlega charakter zaangażowania polskich kontyngentów wojskowych w wielonarodowe operacje Sojuszu, czego przykładami są działania na Łotwie i w Rumunii, gdzie Polacy nie wykonują typowych zadań stabilizacyjnych lub szkoleniowo-doradczych (jak np. w Afganistanie lub Kosowie), lecz są gotowi do podjęcia działań bojowych w razie kryzysu i wojny, a na co dzień uczestniczą w międzynarodowych ćwiczeniach i intensywnych szkoleniach¹¹.

Przed państwami Sojuszu Północnoatlantyckiego, dążącymi do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa na jego granicach wschodniej i południowej stoi szereg wyzwań o charakterze polityczno-militarnym, do których można zaliczyć:

- brak realnych zdolności do kolektywnej obrony poprzez niedostatki w obszarach zintegrowanych systemów dalekiego rozpoznania, antyrakietowych, obrony przeciwlotniczej, systemach anti-BSL¹²;
- niski poziom zdolności potencjału bojowego części państw sojuszniczych¹³;
- niejednoznaczna polityka państw NATO z flanki wschodniej względem Federacji Rosyjskiej (Węgry, Bułgaria, Czechy);
- niski szczebel operacji/działań na wschodniej flance sojuszu (jedynie taktyczny);
- brak regularnych ćwiczeń dowódczo-sztabowych szczebla polityczno-strategicznego, strategiczno-operacyjnego z udziałem przedstawicieli instytucji państwowych i samorządowych, wojsk, rezerw osobowych w regionie;
- niewystarczająca infrastruktura państw wschodniej flanki do przyjęcia wsparcia sojuszniczego w sytuacji realnego kryzysu, czy nawet konfliktu zbrojnego.

Udział polskich kontyngentów wojskowych w wielonarodowych działaniach/operacjach NATO na jego flankach wschodniej i południowej stanowi jeden z tych rodzajów aktywności, które mogą przynieść szereg pozytywnych konsekwencji, takich między innymi jak:

- demonstracja wsparcia RP dla koncepcji zwiększania zdolności NATO w regionie Europy Centralnej i Południowej;
- podnoszenie poziomu interoperacyjności WP z innymi armiami Sojuszu (wspólne ćwiczenia, szkolenie, realizacja zadań w ramach operacji wielonarodowych);
- zwiększenie obecności (rotacyjnej) wojsk NATO na terytorium RP;
- rozwijanie struktur wojskowych (dowództwo wielonarodowej brygady w Elblągu) i infrastruktury krytycznej na głównych kierunkach zagrożeń.

Dokonując oceny uwarunkowań procesu wzmocnienia systemu bezpieczeństwa zbiorowego

¹¹ W roku 2019 w wielonarodowych operacjach poza granicami państwa wzięło udział około 2,6 tys. polskich żołnierzy i pracowników cywilnych, a wydatki przeznaczone na ten cel wyniosły około 260 mln zł.

¹² BSL – bezpilotowy środek latający.

¹³ Na wschodniej flance przykładowo takich jak: Estonia, Litwa, Łotwa, Słowacja, Węgry, Bułgaria. Mimo stopniowej poprawy wskaźników dotyczących wysokości środków finansowych przeznaczanych na zwiększanie zdolności obronnych, wynoszących co najmniej 2% PKB w skali rocznej, realny potencjał sił zbrojnych i możliwości mobilizacyjnych tych państw pozostawia wiele do życzenia.

Sojuszu Północnoatlantyckiego – w tym zaangażowania PKW na flankach wschodniej i południowej – w wymiarze międzynarodowym należy uwzględnić wyzwania polityczno-militarne, do których między innymi można zaliczyć: jednostronną, politykę władz RP opierającą się na bezkrytycznej współpracy z USA (nierzadko kosztem relacji z innymi państwami NATO lub UE); brak aktualnej strategii bezpieczeństwa narodowego RP (uwzględniającej zmiany po 2014 r. oraz udział w operacjach wielonarodowych Sojuszu); niewielkie możliwości przełożenia doświadczeń z udziału w operacjach NATO na flankach wschodniej i południowej (ich niski szczebel - taktyczny) na realne zdolności Sił Zbrojnych RP szczebla strategiczno-operacyjnego (w wymiarze operacji sojuszniczej i narodowej); zbyt rzadkie sytuacje dotyczące zajmowania kluczowych stanowisk przez oficerów WP w strukturach operacji NATO (na wschodniej flance i innych międzynarodowych operacji Sojuszu), co niewątpliwie zmniejsza możliwość realnego wpływania na ich przebieg oraz niżej pozycjonuje rolę państwa w danej organizacji międzynarodowej oraz brak organizowania wyżej wymienionych operacji Sojuszu na terytorium RP w wymiarze rotacyjnym (np. w rejonie Przesmyku Suwalskiego).

Podsumowanie

Zaangażowanie żołnierzy i kontyngentów Wojska Polskiego w okresie członkostwa Polski w Sojuszu Północnoatlantyckim w ramach wielonarodowych operacji pokojowych i stabilizacyjnych warunkowało wykonywanie takich przedsięwzięć jak m.in.: kontynuowanie wcześniejszych zadań operacyjnych (SFOR – w Bośni i Hercegowinie do 2004 roku, KFOR – w Kosowie do chwili obecnej); rozpoczęcie realizacji zadań bojowych w ramach operacji ISAF w Afganistanie (2007-2014); szkolenie lokalnych sił bezpieczeństwa (Irak, Afganistan, Kosowo); ochrona granic powietrznych państw sojuszniczych (Litwa, Łotwa, Estonia), wsparcie ochrony wschodniej flanki Sojuszu (Łotwa, Rumunia, Bułgaria).

Należy jednak podkreślić, iż poważnym problemem jest zbyt mały potencjał i niski szczebel operacji NATO (odnoszący się zazwyczaj jedynie do brygady), aby mogły one stanowić realny element odstraszania potencjalnych przeciwników. Z kolei zaangażowanie Sił Zbrojnych RP w wielonarodowe operacje sojusznicze – ze względu na ich niski szczebel oraz wielkość wysyłanych PKW (w sile pododdziału jak np. kompania czołgów) – nie musi mieć znaczącego wpływu na podnoszenie realnych zdolności bojowych i interoperacyjności SZ RP.

Warto zaznaczyć, iż zmienia się charakter zaangażowania polskich kontyngentów w operacje międzynarodowe NATO, czego przykładem są ich działania na Łotwie i w Rumunii, gdzie Polacy nie wykonują typowych zadań stabilizacyjnych lub szkoleniowych (jak np. w Kosowie), lecz mają być w gotowości do podjęcia działań bojowych w sytuacji kryzysowej, a na co dzień uczestniczą w szkoleniach. Należy podkreślić, iż zaangażowanie kontyngentów WP w operacje wielonarodowe Sojuszu pozytywnie wpływa na wizerunek Polski w środowisku międzynarodowym. RP może być postrzegana jako wiarygodne państwo członkowskie NATO dążące do podnoszenia realnego poziomu zdolności militarnych własnych i sojuszniczych. Warto jednak zaznaczyć, iż aktywności te powinny być zgodne z prawem międzynarodowym,

celami strategicznymi Sojuszu Północnoatlantyckiego, a przede wszystkim z polskimi interesami narodowymi sięgającymi w swojej perspektywie czasowej co najmniej 2-3 dekad.